

Bioètica i Comunicació

2012/2013

Codi: 102950

Crèdits ECTS: 3

Titulació	Pla	Tipus	Curs	Semestre
2502442 Graduat en Medicina	960 Graduat en Medicina	OB	1	2

Professor de contacte

Nom: Joan Monés Xiol

Correu electrònic: Joan.Mones@uab.cat

Utilització d'idiomes

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Algun grup íntegre en anglès: No

Algun grup íntegre en català: Sí

Algun grup íntegre en espanyol: No

Prerequisits

No hi ha prerequisits. Però és aconsellable que l'estudiant tingui present els principis d'ètica universal i dels drets humans, sobre els que es basen els principis d'ètica mèdica i deontologia mèdica.

Objectius

L'assignatura es programa a primer curs del Grau de Medicina i serà un dels primers contactes amb els aspectes clínics, humans i psicològics de la malaltia, incidint en la forma més adient de comunicar al pacient, tots els diversos aspectes que comporta la malaltia.

L'objectiu general de l'assignatura és aportar a l'estudiant la perspectiva humana i ètica en la seva futura activitat professional i estimular la reflexió en els estudiants sobre les formes de comunicació dels aspectes, no sempre optimistes, que comporta la malaltia.

Les pràctiques d'aula tenen com a objectiu la reflexió col·lectiva en petits grups dels temes d'ètica mèdica més conflictius. A més, es pretén treballar competències transversals de comunicació oral sobre aquests temes d'ètica i deontologia mèdics.

Els objectius i continguts de l'assignatura es complementen amb les assignatures d'Introducció a les Ciències de la Salut, Medicina legal i toxicologia, Medicina preventiva i salut pública i el Practicum IV i V.

Competències

- Aplicar el principi de justícia social a la pràctica professional i demostrar que comprèn les implicacions ètiques de la salut en un context mundial en transformació
- Comunicar-se de manera clara, tant oral com escrita, amb altres professionals i amb els mitjans de comunicació.
- Comunicar-se de manera efectiva i clara, tant oral com escrita, amb els pacients, els familiars i acompanyants, per facilitar-los la presa de decisió, el consentiment informat i el compliment de les prescripcions
- Demostrar que comprèn la importància dels principis ètics per al benefici del pacient, de la societat i de la professió, amb especial atenció al secret professional
- Desenvolupar la pràctica professional amb respecte a l'autonomia del pacient, a les seves creences i cultura, amb respecte a altres professionals de la salut, demostrant habilitats de treball en equip
- Escoltar amb atenció, obtenir i sintetitzar informació pertinent sobre els problemes que afligeixen al malalt i comprendre el contingut d'aquesta informació

- Establir una bona comunicació interpersonal que capaciti per dirigir-se amb eficiència i empatia als pacients, als familiars, acompanyants, metges i altres professionals sanitaris
- Mantenir i actualitzar la seva competència professional, prestant una importància especial a l'aprenentatge autònom de nous coneixements i tècniques i a la motivació per la qualitat.
- Raonar i prendre decisions en situacions de conflictes de tipus ètic, religiós, cultural, legal i professional, incloent aquells que són deguts a restriccions de caràcter econòmic, a la comercialització de la cura de salut i als avenços científics
- Reconèixer com a valors professionals l'excel·lència, l'altruisme, el sentit del deure, la compassió, l'empatia, la honradesa, la integritat i el compromís amb els mètodes científics
- Reconèixer el rol de la complexitat, la incertesa i la probabilitat en la presa de decisions de la pràctica mèdica
- Reconèixer els aspectes ètics, legals i tècnics en la documentació del pacient, el plagi, la confidencialitat i la propietat intel·lectual
- Reconèixer els elements essencials de la professió mèdica com a resultat d'un procés evolutiu, científic i sociocultural, incloent els principis ètics, les responsabilitats legals i l'exercici professional centrat en el pacient
- Reconèixer les pròpies limitacions i admetre les opinions d'altres companys sanitaris per poder modificar, si és necessari, la pròpia opinió inicial
- Tenir capacitat de treballar en un context internacional.
- Tenir cura dels pacients, la família i la comunitat d'una manera efectiva i eficient, d'acord amb els principis deontològics, amb especial èmfasi en la promoció de la salut i prevenció de les malalties, formant part d'equips multidisciplinaris
- Utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació en l'activitat professional.

Resultats d'aprenentatge

1. Acceptar l'ètica de la segona opinió.
2. Comprendre que la informació, per molt negativa que sigui, s'ha de transmetre amb un to esperançador, i això s'aconsegueix quan el metge, d'una manera eficaç, demostra que no abandonarà en cap moment el pacient.
3. Comprendre que la medicina no és una ciència exacta com a tal i que el metge és susceptible de cometre errors
4. Comprendre que la propietat intel·lectual de la història clínica és compartida entre el pacient, el metge i la institució en la qual ha estat elaborada.
5. Comprometre's, en la pròpia actuació professional, amb els mètodes científics, que en el cas de l'assistència mèdica se sol denominar el seguiment de la medicina basada en l'evidència.
6. Comunicar-se de manera clara, tant oral com escrita, amb altres professionals i amb els mitjans de comunicació.
7. Considerar i comprendre les conseqüències de l'incompliment del pacte tàcit i de l'abús de la situació de necessitat del seu proïsme, que a més està malalt.
8. Conèixer les formes de relació i de comunicació per aconseguir una informació correcta, comprensible i adequada per part del metge.
9. Coordinar-se amb el metge responsable del tractament bàsic.
10. Definir el consentiment informat com un procés gradual que es dona en el marc de la relació metge-pacient, en virtut del qual el pacient competent rep del metge prou informació i de manera comprensible, que el capacita a participar voluntàriament, conscientment i activament en la presa de decisions respecte a la seva malaltia.
11. Definir els principis essencials en relació amb la història clínica i la informació que conté, ja que l'absència de principis és l'origen de molts dels conflictes i les discrepàncies que es produeixen en el tractament legal de la història clínica i, en conseqüència, un motiu habitual d'inseguretat en el món sanitari.
12. Demostrar actituds prudents pel que fa a revelar el secret i sempre, si es fa, amb el permís explícit del pacient.
13. Descriure el concepte d'ètica de màxims basat en què tot ésser humà aspira a la perfecció i la felicitat i, en conseqüència, al màxim, a l'òptim que depèn del sistema de valors religiosos, morals, culturals, polítics, econòmics, etc., que cadascú accepti com a propi.
14. Descriure el concepte d'ètica de mínims basat en la protecció de la integritat física, psíquica i espiritual dels individus (principi de no-maleficència) i la protecció de la integritat interpersonal i social, i evitar la

- discriminació, la marginació o la segregació d'uns individus per altres en les qüestions bàsiques de convivència (principi de justícia).
15. Descriure la justícia com un dels principis bàsics de la bioètica.
 16. Descriure les prestacions d'assistència sanitària que han d'estar cobertes de la mateixa manera per a tots els ciutadans.
 17. Descriure que la salut no és només l'absència de la malaltia, sinó també el conjunt de condicions físiques, psíquiques i socials que permeten la màxima plenitud de la persona, perquè aquesta es pugui desenvolupar de manera autònoma.
 18. Desenvolupar les relacions personals en l'imprescindible treball en equip.
 19. Diferenciar l'error de la negligència
 20. Distingir el concepte paternalista de la relació entre metge i pacient de la tradició hipocràtica i el concepte actual de formes de relació més igualitàries, en el qual el pacient adquireix tot el protagonisme.
 21. Distingir entre els diversos sentits del terme justícia (commutativa, distributiva, legal, social), considerant que la bioètica en sol utilitzar gairebé exclusivament un: el de justícia social.
 22. Donar aquesta informació als responsables familiars o vinculats en cas d'incapacitat del pacient.
 23. Donar la informació de manera comprensible i prudent, incloent-hi les mesures preventives per evitar el contagi i la propagació de la malaltia.
 24. Evitar que la informació sigui caritativament enganyosa, la qual cosa no vol dir que la informació s'hagi de donar de manera brusca i sense empatia.
 25. Explicar que el consentiment és verbal per regla general, encara que en ocasions és necessari que sigui per escrit.
 26. Facilitar l'assistència sanitària del ciutadà recollint en un document tota la informació clínica que assegurí, sota un criteri mèdic, el coneixement veraç, exacte i actualitzat del seu estat de salut.
 27. Identificar el secret mèdic com un contracte entre la societat i metge, i no tant com un contracte personal (entre metge i pacient).
 28. Identificar les importants repercussions laborals o socials que la violació del secret professional podria representar per al pacient.
 29. Informar el pacient en el cas que sigui objecte d'investigació, experimentació o docència.
 30. Informar el pacient, adequadament i amb la màxima informació possible, sobre l'estat de salut, els passos diagnòstics, les exploracions complementàries i els tractaments.
 31. Interioritzar el compromís en la defensa de l'autonomia del pacient: respectar que les persones capaces puguin prendre les decisions que afecten la seva pròpia vida d'acord amb els seus valors, desigs i preferències, sense coaccions, manipulacions o interferències.
 32. Mantenir i actualitzar la seva competència professional, prestant una importància especial a l'aprenentatge autònom de nous coneixements i tècniques i a la motivació per la qualitat.
 33. Mantenir la confidencialitat de les dades.
 34. No acceptar les "conspiracions de silenci" por las que en algunas ocasiones los familiares intentan obligar al médico a no informar al paciente de su verdadera situación.
 35. Preservar el dret de la salut del pacient.
 36. Reconèixer la faceta d'activitat humanitària al servei de la salut basada en la relació entre metge i pacient, tant en els aspectes assistencials com en els aspectes de docència i recerca.
 37. Reconèixer les pròpies limitacions i considerar molt positives les aportacions d'altres companys que ajudin a prendre decisions assistencials per al pacient.
 38. Reconèixer que en tots els països desenvolupats hi ha el dret de la protecció de la salut, encara que hi hagi dificultats per obtenir recursos per afrontar-lo.
 39. Reconèixer que la primera lleialtat del metge ha de ser cap a la persona a la qual atén i que la salut d'aquesta persona ha d'anteposar-se a tota altra conveniència
 40. Reflectir en la història mèdica individualitzada totes les activitats professionals amb els pacients, tant per conservar la memòria de l'actuació duta a terme com per facilitar el possible seguiment a d'altres col·legues, d'acord amb l'obligació de ser extremadament rigorós amb el contingut.
 41. Respectar les conviccions religioses, ideològiques i culturals del pacient, excepte en cas que entrin en conflicte amb la Declaració universal dels drets humans, i evitar que les pròpies conviccions condicionin la capacitat de decisió del pacient.
 42. Respectar les preocupacions dels familiars dels pacients, donar-los suport moral i social i ajuda tècnica.
 43. Seguir la norma general que l'accés a la informació continguda en una història clínica s'ha de justificar per l'assistència sanitària.
 44. Si s'empren tractaments no convencionals o simptomàtics corresponents al procés que afecta el

- pacient, informar-lo d'aquest fet i també de la necessitat de no abandonar cap tractament necessari, i advertir-lo de manera clara i comprensible del caràcter no convencional ni substitutiu del tractament.
45. Tenir capacitat de treballar en un context internacional.
 46. Tenir consciència del deure d'alleugerir el dolor i el sofriment causats per la malaltia i de tenir cura d'aquells que no es poden curar.
 47. Utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació en l'activitat professional.
 48. Valorar la importància capital del secret mèdic, i identificar les excepcions en què aquest secret es pot violar, en benefici de la societat o del mateix pacient.
 49. Valorar la importància creixent de l'autonomia del pacient que es recull en tots els codis de deontologia moderns.
 50. Vetllar per un ús estrictament necessari i justificat pel jutge en cas que la història sigui demanada per la justícia.

Continguts

Programa de classes teòriques

1. Presentació de la assignatura i de la dinàmica de les pràctiques d'aula.
2. Drets humans i drets del pacient.
3. Antecedents de la bioètica. Principis generals i bàsics de la bioètica. Ètica de mínims.
4. Relació metge-pacient. Informació clínica. Comunicació amb els pacients i familiars.
5. Humanització de la Medicina.
6. Els comitès d'ètica assistencials en els hospitals.
7. Qualitat de vida i salut.
8. Actuació ètica davant un pacient terminal. Sedació.
9. Deontologia mèdica. Codi de Deontologia.
10. Deontologia mèdica. Comissions de Deontologia.
11. Ètica, Deontologia i Justícia.
12. Error i negligència mèdiques.
13. Corresponsabilitat del pacient en les decisions mèdiques. Voluntats anticipades.
14. Consentiment informat.
15. Ètica de les relacions dels metges entre si.
16. Medicina i noves tecnologies. Telemedicina. Medicina i internet.
17. Economia i salut.
18. El secret mèdic.
19. Pràctiques mèdiques no suficientment validades. Medicines complementàries.
20. Denuncies judicials als metges per presumpta "mala praxis". Tenen influència els defectes de comunicació metge-pacient?
21. Objeció de consciència. Medicina Transfusional.
22. Aspectes ètics de la investigació.

23. Estatut del embrió. Clonació.

Programa de Pràctiques d'aula

Començament de la vida

Reproducció assistida

El final de la vida

Autonomia del pacient i objecció de consciència

El secret professional

Metodologia

L'assignatura es basa en classes teòriques i pràctiques d'aula.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes magistrals	23	0,92	1, 2, 3, 4, 5, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 26, 27, 28, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50
Tipus: Supervisades			
Pràctiques d'aula	10	0,4	3, 6, 8, 10, 17, 19, 22, 23, 25, 29, 30, 32, 34, 42, 45, 46, 47
Tipus: Autònomes			
Estudi individual, consulta de la bibliografia i lectura comprensiva i realització de presentacions	37	1,48	1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 50

Avaluació

Avaluació teòrica (70% de la nota final)

Per presentar-se a l'examen teòric cal haver participat en al menys el 80% de les pràctiques aula.

L'examen teòric consta de 50 preguntes tipus test, amb 5 possibilitats i només una certa.

Es penalitza restant 1/5 per cada resposta errònia.

Treball individual (20% de la nota final)

Treball individual d'un tema lliure sobre ètica o deontologia amb un mínim de 6 pàgines i un màxim de 10 pàgines.

Criteris d'avaluació dels treball individual:

1. La coherència de l'ordre dels temes
2. L'adequació del contingut al tema proposat
3. L'equilibri pertinent entre les diferents parts del treball (relació entre la importància del punt a tractar i l'espai que ocupa en la globalitat del treball)

4. La capacitat de síntesi:

- Presenta els punts principals del treball
- Realitza un raonament clínic correcte
- Expressa els pensaments per ordre (dels més simples als més complexos)

5. La utilització de les fonts bibliogràfiques:

- Hi ha una adequació de les fonts utilitzades amb el tema tractat
- Utilitza fonts bibliogràfiques actualitzades
- Les referències bibliogràfiques són descrites de forma completa (Normes de Vancouver o altres)

Avaluació de la preparació i exposició dels debats a les pràctiques d'aula

Cada grup de treball (entre 10 i 12 estudiants per grup) haurà de preparar i presentar un dels cinc temes de les pràctiques d'aula a la resta dels companys i al professor de l'assignatura.

La nota és igual per a tot el grup de treball.

De la presentació oral de les pràctiques d'aula per grup s'avaluarà:

1. L'adequació del contingut al tema presentat

2. El treball de síntesi

- Presenta els punts principals del treball

3. El domini de la matèria

- Utilitza un vocabulari correcte
- Mostra fluïdesa a l'hora d'explicar conceptes
- Contesta les preguntes que sorgeixin
- Il·lustra el tema amb exemples

4. Les habilitats de comunicació

- S'expressa de forma clara i segura
- Utilitza de forma adequada els recursos audiovisuals
- Llenguatge no verbal (mira el públic, volum de la veu, to, ...)

5. S'adapta al límit de temps

Les pràctiques d'aula i el treball individual són obligatoris per presentar-se a l'examen teòric.

Sistema de revisió d'exàmens

La revisió dels exàmens es farà de forma individual amb l'alumne, prèvia sol·licitud per escrit en els terminis establerts.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Avaluació de la preparació i exposició dels debats a les pràctiques d'aula	10%	2	0,08	3, 6, 8, 17, 19, 22, 23, 25, 29, 30, 32, 34, 38, 39, 41, 42, 45, 46, 47
Examen tipus test	70%	2	0,08	1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 31, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 48, 49, 50
Treball individual	20%	1	0,04	6, 32, 47

Bibliografia

Internet i la consulta virtual . Monés J, Ortega D, Craven J, Borrell F, Coll O, Hidalgo G. Ann Med 2000; 83(4):228-30.

La clonació humana. Monés J, Voltas D, Cararach V. Ann Med 2001; 84(1):48-50.

El secret professional dels metges. J. A Martí Mercadal. Monografies Mèdiques. De l'Acadèmia

El secret professional dels metges. J. A Martí Mercadal. Monografies Mèdiques. De l'Acadèmiade Ciències Mèdiques de Catalunya i Balears. 2001.

Codi de Deontologia, pràctica clínica i economia de la salut. Monés J, Aubia J. Ann Med 2002; 85(5):291-5.

Deontologia i errors mèdics. Monés J. Ann Med 2003; 86(3):134-7.

Mi vida al final de su vida. J. Batiz. Edita Hospital de San Juan de Dios. Vizcaya. 2003.

Ética en la práctica clínica. Diego Gracia y Javier Judez. Fundación ciencias de la salud. Editorial Triacastela. 2004.

Reflexions sobre la atenció de pacients terminals en situació de agonia. Monés J, Forcada JM, Craven J. Ann Med 2005; 88(2):75-9.

Cara i creu del consentiment informat: de la Llei a la practica mèdica assistencial. Craven J, Aubia J, Forcada JM, Monés J. Ann Med 2005; 88(3):123-6.

Objecció de consciència en medicina. Monés J, Torras N, Craven J, Sanchez JM.. Ann Med 2005; 88(4):183-6.

Aspectes ètics del trasplantament d'òrgans de donant viu. Gastroenterología y Hepatología (continuada) Monés J, Terés J. 2005; 4(6): 297-302.

Sedació de pacients terminals en situació de agonia. Monés J. Gastroenterología y Hepatología (continuada) 2006; 5(5): 250-5.

Ética de la objeción de consciencia. Fundación ciencias de la salud. Diego Gracia y Juan José Rodríguez Sentin. 2008.

La persona menor d'edat en l'àmbit de la salut. Comitè de Bioètica de Catalunya. Generalitat de Catalunya.

2009.

Para deliberar en los comités de ética. Francisco Montero y Marius Morlans. Fundació Dortor Robert UAB. 2009.

Aspectos éticos de la medicina transfusional. Monés J, Teres J. Med Clin (Barc): 2009; 132(16):627-32.